TDAU

2026-YIL, APREL. №4-SON

AGROBIZNES, FAN VA TEXNOLOGIYALAR

АГРОБИЗНЕС, НАУКА И ТЕХНОЛОГИИ

AGRIBUSINESS, SCIENCE AND TECHNOLOGY

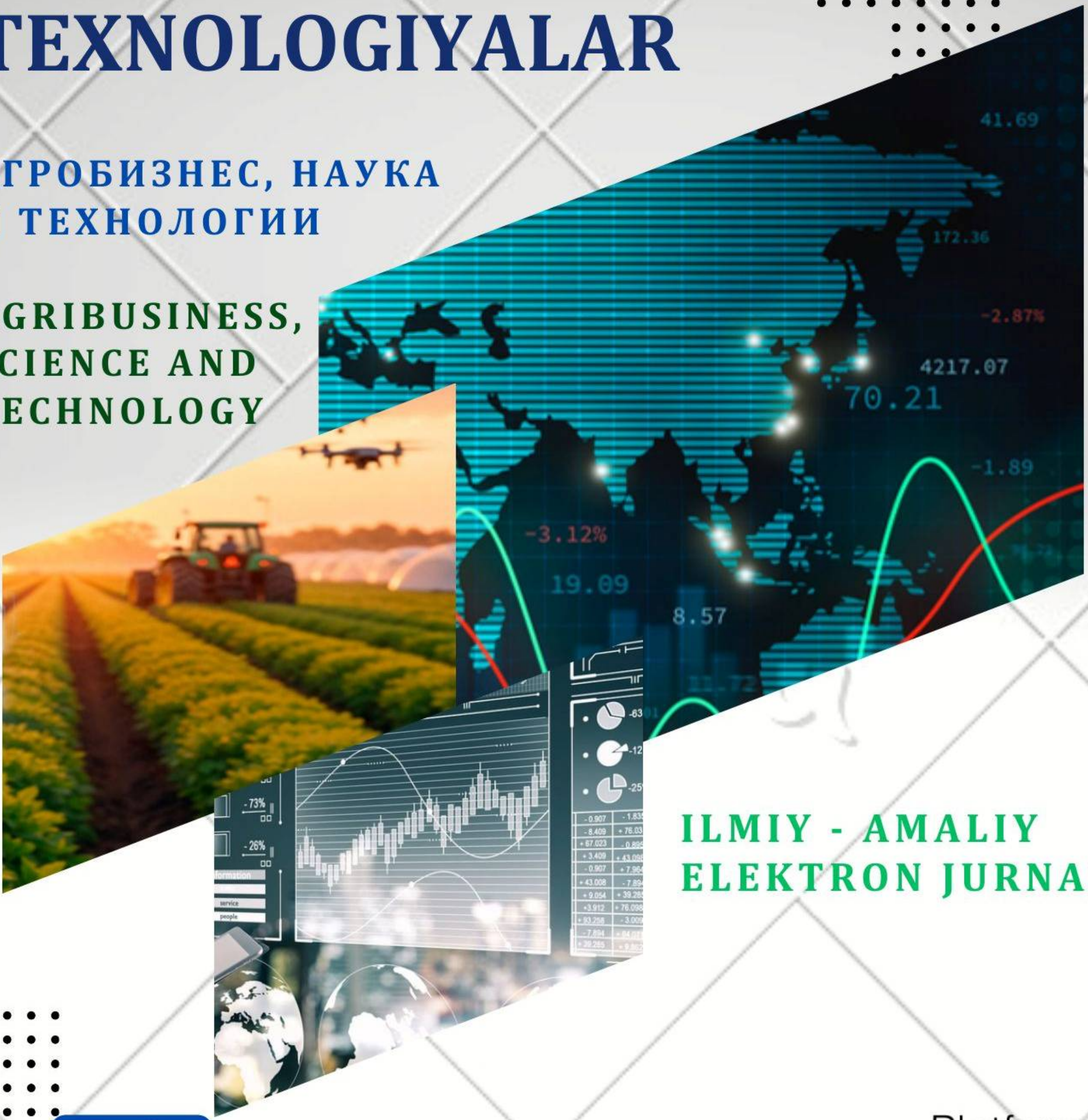

ILMIY - AMALIY ELEKTRON JURNAL

№ 083688

Platform & workflow by OJS / PKP

ISSN: 3060-5245

TOSHKENT - 2026

BOSH MUHARRIR
Oblomuradov Narzullo Naimovich – i.f.d. (DSc), professor.
Bosh muharrir oʻrinbosarlari:
Islamov Soxib Yaxshibekovich – q.x.f.d. (DSc), professor.
Sultonov Kamoliddin Sadriddinovich – q.x.f.d. (DSc), professor.
Farmonov Toʻlqin Xayitmurodovich – i.f.d. (DSc), professor.
Muharrir:
Beglayev Uchqun Xurramovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent.
Tahrir hay'atining xalqaro a'zolari:
Kusainov Xalel Xaymullayevich – i.f.d. professor (Qozogʻiston davlat texnologiya universiteti)
Vilija Aleknevičienė – i.f.d. professor (Universitet Vitovta Velikogo)
Gilbert Ludwig – professor, (Jamk University of Applied Sciences)
Bobojonov Ixtiyor Baxtiyorovich – i.f.d. professor (Germaniyaning Leybnits nomidagi Markaziy Osiyoda qishloq xoʻjaligini rivojlantirish instituti (IAMO))
Daiva Makutenene – professor, (Vitautas Magnus universiteti, Litva)
Xaitboyeva Nargiza Alikulovna - i.f.d. dotsent (Tojikiston davlat huquq, biznes va siyosat universiteti)
Tahrir hay'ati:
08.00.00-Iqtisodiyot fanlari:
Gulyamov Saidasror Saidaxmedovich – i.f.d. (DSc), professor;
Saidov Muxammad-Ali Xakimovich – i.f.d. (DSc), professor;
Rustamova Iroda Baxramjanovna – i.f.d. (DSc), professor;
Ochilov Ilhom Sayitqulovich – i.f.d. (DSc), professor;
Askarov Nazimjon Niyozovich – i.f.d. (DSc), professor;
Abdullayev Altinbek Yangibayevich – i.f.d. (DSc), professor;
Abduvasikov Abduaziz Abdulazizovich – i.f.n. professor;
Mamadiyarov Dilshad Uralovich – i.f.n. dotsent;
Achilov Mashrab Ulugʻbekovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Galimova Feryuza Rafikovna – i.f.n. dotsent;
Odilova Dilnozaxon Barnayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Yangiboyev Dilshod Gʻulomovich – i.f.f.d. (PhD);
Saidova Dildora Nurmatovna – i.f.n. dotsent;
Dexkanova Nilufar Sagdullayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Roziqov Jahongir Mustaqim oʻgʻli – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Boltayev Nurali Shiramatovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Ibragimova Madina Ismoilovna – i.f.f.d. (PhD), dotsent.

06.00.00-Qishloq xoʻjaligi fanlari:
Shokirov Alisher Djuraboyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;
Mardanov Husniddin Xolbozorovich – q.x.f.d. (DSc);
Abdiyev Fozil Rashidovich – q.x.f.d. (DSc);
Sattorov Maqsud Axtamovich – q.x.f.d. (DSc);
Yuldashov Nurbek Ergashovich – v.f.d. (DSc);
Xalmirzayev Dilmurad Kamilovich – q.x.f.d. (DSc), dotsent;
Namazov Ixtiyor Choriyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;
Eshonqulov Jamoliddin Saporboy oʻgʻli – q.x.f.d. (DSc), professor;
Abdullayev Anvar Kodirullayevich – b.f.n., katta ilmiy xodim;
Atabayev Ma'ruf Maxmudovich – q.x.f.n. professor;
Safarov Asqar Asadullayevich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;
Mustafakulov Davron Mamatqulovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;
Kasimov Botir Sadriddinovich – q.x.f.f.d. (PhD);
Akramov Umidilla Ikramdjanovich – q.x.f.n. dotsent;
Elboboyev Abdugʻani Shuxrat oʻgʻli – q.x.f.f.d. (PhD);
Muxammadov Yoʻldoshbek Akmal oʻgʻli – q.x.f.f.d. (PhD);
Maxmudova Shaxnoza Abdufattaxovna – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;
Idrisov Xusanjon Abdujabborovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent.

MUASSIS
Toshkent davlat agrar universiteti

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR
Manzil: Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet koʻchasi, 2-uy.
Jurnalning telegram manzili:
t.me/agrobiznes_elektronjurnal
E-mail: licht-1989@mail.ru
Jurnalning rasmiy sayti:
https://www.agrobiznesjournal.uz
Tel: +(998) 93 439 30 00

Jurnalning ilmiyligi:

Ma'lumot uchun, OAK Rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari boʻyicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xoʻjaligi fanlari boʻyicha "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar roʻyxati"ga kiritilgan.

Elektron nashr, 941 sahifa.
E'lon qilishga 2026-yil, 30-aprelda ruxsat etildi.

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 – Qishloq xoʻjaligi iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat koʻrsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 – Ekonometrika va statistika
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 – Marketing
08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 – Menejment
08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati.

06.00.00 – QISHLOQ XOʻJALIGI FANLARI

06.01.01 – Umumiy dehqonchilik. Paxtachilik
06.01.02 – Melioratsiya va sugʻorma dehqonchilik
06.01.03 – Agrotuproqshunoslik va agrofizika
06.01.05 – Seleksiya va urugʻchilik
06.01.06 – Sabzavotchilik
06.01.07 – Mevachilik va uzumchilik
06.01.08 – Oʻsimlikshunoslik
06.01.09 – Oʻsimliklarni himoya qilish
06.01.11 – Qishloq xoʻjaligi mahsulotlarini saqlash va qayta ishlash
06.02.02 – Qishloq xoʻjaligi hayvonlarini oziqlantirish va ozuqa tayyorlash texnologiyasi
06.02.03 – Xususiy zootexniya. Chorvachilik mahsulotlarini ishlab chiqarish texnologiyasi
06.03.01 – Oʻrmon ekinlari. Seleksiya, urugʻchilik va shaharlarni koʻkalamzorlashtirish. Oʻrmonlar agromelioratsiyasi va himoya oʻrmonlarini barpo etish, Dorivor oʻsimliklar introduksiyasi, yetishtirish texnologiyasi va agrofarmekologiyasi.

MUNDARIJA

IQTISODIYOT FANLARI

OCHILOV ILHOM SAYITQULOVICH, IKROMOV ZIYODILLA DILSHOD O‘G‘LI
Qishloq xo‘jaligida raqamli transformatsiya jarayonlari orqali samaradorlikni oshirish mexanizmlari……………………………………………………………………………15

MEXMONALIYEV ULUG‘BEK ERKINJON O‘G‘LI
Yashil iqtisodiyot tamoyillari asosida korxonalarda ichki nazorat tizimining samaradorligini oshirish yo‘llari…………………………………………………………………….22

RO‘ZIBOYEVA MUSHTARIY OTABEK QIZI
Mintaqalararo iqtisodiy tafovutlarni aniqlash va ularning dinamikasini baholash usullari……………………………………………………………………………………………33

КУРПАЯНИДИ КОНСТАНТИН ИВАНОВИЧ
Экономические перспективы интеграции искусственного интеллекта в промышленность Узбекистана……………………………………………………………43

SAYITQULOV JAHONGIR ILHOMOVICH
Bank faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalar ta‘sirining ekonometrik tahlili………………………………………………………………………………52

NORBOYEVA SHAHNOZA AKBAR QIZI
Tijorat banklarida risk boshqaruvi tizimini takomillashtirish…………………………60

ZOIROV G‘OLIBJON TOSHTEMIR O‘G‘LI
Qashqadaryo viloyatining ijtimoiy salohiyatini integral indekslar asosida baholash va tahlil qilish……………………………………………………………………………69

SHOKIROV OYBEK SHOKIR O‘G‘LI, XALIMOV JAVLONBEK SHAHRIYOROVICH
Ziyorat turizmi destinatsiyalarida raqamli texnologiyalar foydalanish……………76

УСМАНОВА ДИЛАФРУЗ КАРШИЕВНА, БОЗОРОВА ФАРАНГИЗ ШЕРЗОД КИЗИ
Платформенные решения в продвижении национального туризма…………86

ALLAYOROVA DILDORA JAVLONBEK QIZI
Quyi Amudaryo iqtisodiy rayonida galenteriya mahsulotlari ishlab chiqarishni yo‘lga qo‘yish istiqbollari……………………………………………………………………96

XUDOYAROV LOCHINBEK BAHROMOVICH
Raqamli texnologiyalar asosida xizmatlar sifatini boshqarish amaliyoti…………108

ABLAKULOVA SHAXNOZA G'AYRAT QIZI, G'ANIYEV IBRAGIM MAMADIYEVICH
Restoran xo'jaligida sun'iy intellekt yordamida hisob yuritish va narx belgilash……………………………………………………………………………………………116
QURBANOV FERUZ BAXRAMOVICH
Opportunities for applying the experience of developed countries in increasing the export potential of the region………………………………………………………………….125
MELIBOYEV IBROXIM
Ta'lim xizmatlari bozorida oliy ta'lim tashkilotlarining innovatsion salohiyatini oshirish mexanizmlari………………………………………………………………………………136
AZIZTAYEVA FERUZA ALPOMISHEVNA
Moliyaviy savodxonlik va aholi farovonligi o'rtasidagi bog'liqlik……………………147
ABDUXALILOV BOBURJON ZUXRIDIN O'G'LI
IT provayderlar xizmatlari raqobatbardoshligini oshirishning nazariy asoslari……………………………………………………………………………………………154
ТАТЬЯНА СОХРАННАЯ
Ведение переговоров как компетенция современного предпринимателя………………………………………………………………………………160
ABDURAXMONOVA MUNISA
Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya xizmatlarini rivojlantirish: xorijiy tajriba va O'zbekiston uchun institutsional mexanizmlar……………………166
QALANDAROVA GULSHODA NAZIRJON QIZI
Sanoat korxonalarining qayta tiklanuvchi energiya manbalari asosida barqaror iqtisodiy o'sishini ta'minlash………………………………………………………………173
UMAROV TURSUNBOY SAYFIDIN O'G'LI
Qurilish sanoati korxonalari va qurilish materiallarini ishlab chiqarish hamda ulardan samarali foydalanishda xorij tajribalari……………………………………………181
TADJIYEV ABDUSAME ABDUHAMIDOVICH
Paxta-g'alla va meva-sabzavot yetishtiruvchi fermer xo'jaliklarida institutsional muhitning qiyosiy tahlili………………………………………………………………………187
NAURIZBAEV ALIAKBAR RUSTAMOVICH
Turizm samaradorligini oshirishning ichki zaxiralaridan foydalanish va takomillashtirish…………………………………………………………………………………193
JURAYEVA SAFARGUL
Hudud iqtisodiyotida diversifikatsiya darajasi va uning bandlikka ta'siri (Surxondaryo viloyati misolida)……………………………………………………………200

KARIMOVA MARJONA ZAFAR QIZI
Raqamli marketing transformatsiyasini optimallashtirishda matematika va iqtisodiy modellarning integratsiyasi……………………………………………………….209
MATYOQUBOV ARSLONBEK G‘AYRAT O‘G‘LI
Mintaqada eksport salohiyatidan samarali foydalanishning iqtisodiy rivojlanishga ta’siri (Xorazm viloyati misolida)………………………………………………………………214
RAHMONOV FAXRIDDIN
Korxona samaradorligini oshirishda inson kapitalining roli: zamonaviy yondashuvlar…………………………………………………………………………………….223
URMANOVA UMIDA XAKIMDJANOVNA, XAKIMOVA SEVARA
Hududlarda oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish orqali bandlikni oshirish yo‘llari……………………………………………………………………………………………229
MURODOV NURIDDIN NEMAT O‘G‘LI
Mahalliylashtirish va korporatsion jarayonlarni boshqarish bo‘yicha sharq davlatlarning ilg‘or tajribalari…………………………………………………………….239
TUXTAYEV AKOBIRJON HAKIMOVICH
Iqtisodiyotning asosiy tarmoqlariga xorijiy investisiyalarni jalb etishni rag‘batlantirish mexanizmi va instrumentlarini samaradorligini oshirish………247
XIDIROV XURSHID JAMSHID O‘G‘LI
Qashqadaryo viloyatida CIMI, YAIM, investitsiya va bandlik ko‘rsatkichlari o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni ekonometrik tahlil qilish………………………………256
SHOYIMOV ADIZ SADREDINOVICH
To‘qimachilik tarmog‘ini barqaror rivojlantirishning xorij tajribalari va ulardan foydalanish imkoniyatlari……………………………………………………………………263
OTABEKOV JAVDOD NURULLA O‘G‘LI
Chorvachilik tarmog‘ida go‘sht yetishtirish hajmini oshirishning omilli tahlili va prognoz ko‘rsatkichlari…………………………………………………………………………274
KARIMOV INOMJON ORTIKBOYEVICH, SHARIPOVA ZULFIZAR KAMOL QIZI
Rivojlangan davlatlarda ko‘chmas mulk bozorini tartibga solish mexanizmlari……………………………………………………………………………………281
RAHMONOVA TILLAOY MALIK QIZI
Hududiy sanoat diversifikatsiyasining korxonalar raqobatbardoshligiga ta’sirini baholash………………………………………………………………………………………292
YANGIBOYEV DILSHOD G‘ULOMOVICH, O‘RINOV SHERALI RAUFOVICH
Lalmi yerlarda oziq-ovqat mahsulotlari yetishtirishda soliq siyosatini takomillashtirish……………………………………………………………………………….297

YO‘LDOSHEV SHUXRATMIRZA TURSUNBOY O‘G‘LI
Maishiy xizmatlar bozori infratuzilmasi iqtisodiy mexanizmlarini rivojlantirish………………………………………………………………………………...303
SIROJIDDIN ESHMATOV
Value chain concept and its theoretical foundations: a literature review…………311
QODIRQULOV XUMOYUN MIRZO VOXID O‘G‘LI
Mintaqaviy xususiyatlar asosida hududlarga investitsiyalarni jalb qilish………..327
BAYMIRZAEV DILMUROD NEMATOVICH
Agrar korxonalar xo‘jalik faoliyatida risklarni boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish…………………………………………………………333
MADIYEV SHAXZOD SHODMON O‘G‘LI
Fermer xo‘jaliklari texnik salohiyatining bug‘doy hosiliga ta’sirini strukturaviy tenglamalar modeli (SEM) yordamida iqtisodiy baholash (Jizzax viloyati misolida)……………………………………………………………………………………...344
AXMEDOVA MAXLIYO SAMADOVNA
Mintaqaning iqtisodiy o‘sishida iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish yo‘llari (Xorazm viloyati misolida)…………………………………………………….357
JAVLIYEV NURIDDIN BEKTEMIR O‘G‘LI
O‘zbekistonda davlat ijtimoiy sug‘urta tizimini joriy qilish istiqbollari…………...365
ABDULLAYEVA GULYOR MURODJONOVNA
Oziq-ovqat sanoati tarmoqlari va ularning tarkibi tahlili……………………………..372
OXUNOVA OYGUL USMONJON QIZI, MAXPIRALIYEV MIRSAID MIRZOHID O‘G‘LI
Yashil iqtisodiyotga transformatsiya: O‘zbekiston tajribasi va global qiyosiy tahlili…………………………………………………………………………………………….378
ISHANKULOVA FARANGIS AZAMOVNA
Oliy ta’lim tashkilotlarida professor-o‘qituvchilar qoniqishini baholashning I-S modeli……………………………………………………………………………………….389
URMANBEKOVA IRODA FARXODOVNA, HOJIKULOVA FERUZA DONA KIZI
Assessment of the economic efficiency of investment projects in industrial enterprises…………………………………………………………………………………….395
ISOQOV ZAFARJON ZOKIRJONOVICH
Mahalliy budjet soliqli daromadlari bazasini kengaytirish masalalari……………….408
ZAFAR ABDIVAKHOBOVICH KODIROV
Accounting for human capital impairment and return on investment: a comparative audit of sovereign developmental projects in Uzbekistan………..415

XAMIDOV JAVOXIR SHAVKAT O‘G‘LI
Buxgalteriya ma’lumotlari asosida audit natijalarini diagnostik tahlil qilishning nazariy-metodologik asoslari..428
AYUBOV ILYOS ILXOMOVICH
Turizm sohasini rivojlantirishda innovatsion jarayonlardan foydalanishning nazariy metologik jarayonlari..434
BEGLAYEV UCHQUN XURRAMOVICH
Baliq mahsulotlarini ishlab chiqarishda ilg‘or texnologiyalardan foydalanishning iqtisodiy samarasi..440
BEKJANOV DILMURAD YO‘LDASHOVICH
Qishloq xo‘jaligi oziq-ovqat ta’minot zanjirida ishlab chiqarish omillari elastikligini ekonometrik baholash...451
KINJAYEV KATTAKUL NURMATOVICH
Banklarda kreditlar tasnifini yaxshilash orqali rentabellikni ta’minlash yo‘llari..457
QODIROV HASAN DO‘STQOBILOVICH
Soliq ma’muriyatchiligini takomillashtirish orqali davlat byudjeti daromadlarini barqaror oshirish yo‘llari..462
JAHONGIR NURULLOYEVICH JURAYEV
G‘aznachilik tizimida innovatsion texnologiyalarni joriy etishining yangi yo‘nalishlari..467
MARKSOV ABROR XURMATBEK O‘G‘LI
Xorazm viloyatida investitsiyaviy diversifikatsiya mexanizmlarini takomillashtirish masalalari..474
IGAMOVA SHAXINYA ZIKRILLOEVNA
Qo‘shilgan qiymat zanjiri asosida qurilish materiallari sanoati klasterlarini rivojlantirishning iqtisodiy samarasi...480
TOSHBOYEV ABDURAIM JABBOROVICH, TOJIEV ABDULAZIZ RASULJON O‘G‘LI
Qishloq xo‘jaligida innovatsion texnologiyalarni joriy etish samaradorligi........488
JUNAYDULLAEV MELS ASLIDDIN O‘G‘LI
Individual sportchilarni tayyorlash tizimi boshqaruvida foydalanilayotgan raqamli ta’lim texnologiyalari tahlili..494
BOZOROVA NARGIZA TOLIBJONOVNA
Hududiy sanoat zonalarining investitsion jozibadorligini kompleks baholash modeli (Buxoro viloyati misolida)..500

ЭРГАШЕВ ГАЙРАТ УРОЛОВИЧ
Методологические основы интегральной оценки организационно-экономической устойчивости развития сельского хозяйства (на примере районов Кашкадарьинской области)……507
RAXIMOVA LOLAXON AVAZ QIZI
Ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishda xorijiy talabalarni jalb qilishning ahamiyati……514
DONIYEV SHAHOB O'TKIR O'G'LI
O'zbekistonning Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lishi: xorijiy investitsiyalar hamda investitsion muhitning o'zgarishi……521
XOJIYEV MA'MURJON MUXSINJON O'G'LI
Milliy iqtisodiyotda yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishning iqtisodiy asoslari……526
RAXIMOVA SHAXNOZA XAMZAYEVNA
Suv tanqisligi sharoitida shahar yashil makonlarini barqaror boshqarish: innovatsion yondashuvlar va kompleks baholash……534
KOSHANOV ABDIMURAT AZAT ULI
Xufiyona iqtisodiyotni moliyaviy mexanizmlar orqali legallashtirishning samarali yo'llari……541
ERGASHEVA DILOBARXON ULUG'BEK QIZI
Turizm rivojlanishining hududiy iqtisodiyotga ta'sirining nazariy asoslari……550
ИГАМОВА ШАХИНЯ
Инновационное развитие предприятий промышленности строительных материалов в Узбекистане: отраслевые особенности, статистическая динамика и направления повышения эффективности……555
SODIQOVA NIGORA TURAYEVNA
Hududlar iqtisodiyotini rivojlantirishda yengil sanoat tarmog'ining imkoniyatlaridan samarali foydalanish yo'llari (Buxoro viloyati misolida)……565
ODILOV JAHONGIR OBIDJON O'G'LI
Qishloq xo'jaligini raqamlashtirishda xorij tajribasi va uni O'zbekistonda qo'llash istiqbollari……571
UMAROVA HULKAR UMIDULLAYEVNA
Mintaqaviy iqtisodiy rivojlanish milliy iqtisodiy o'sish omili sifatida……579
SHOYMARDONOV ORZIQUL JO'RA O'G'LI
Bank xizmatlarini ekotizimga birlashtirish yo'llari……586

SIROJITDINOV BEKZOD ANVAROVICH
Tijorat banklarida islomiy moliya instrumentlarini joriy etish va ularning mexanizmlarini takomillashtirish masalalari……………………………………………………594
НАИМОВ ШОХРУХ ШАРОФИДДИНОВИЧ
Методические подходы к оценке эффективности управления государственными финансами……………………………………………………………………605
XAITBAYEVA DILOBAR ZAXIDOVNA
Iqtisodiyotga investitsiyalar jalb etish mexanizmlarini takomillashtirish (Maxsus iqtisodiy zonalar misolida)……………………………………………………………………………626
MURTOZAYEVA DILNOZA BOBONIYOZ QIZI
Oziq-ovqat mahsulotlari bozorida marketing tadqiqotlarini takomillashtirish: iqtisodiy tahlil va analitik yondashuvlar……………………………………………………………636
DURDONA KHOLIKOVA BUNYODJON KIZI
Accounting and analytical support of educational services in non-state higher education institutions of Uzbekistan……………………………………………………………643
INOBATOV ABROR BOSHLAROVICH
Tadbirkorlik faoliyatini tijorat banklari tomonidan moliyaviy qo‘llab-quvvvatlash masalalari…………………………………………………………………………………………648
XAYDAROVA SHOIRA NISHANBAYEVNA
Qishloq xo‘jaligi sohasida ishlab chiqarish xarajatlarini boshqarish tizimini shakllantirish, rivojlantirish va xarajatlarni kamaytirish strategiyalarini ishlab chiqish……………………………………………………………………………………………………657
SAYFULLAYEVA MAXSUMA JUMADILLO QIZI, UMIRZOQOV O‘RALBEK YORQUL O‘G‘LI, MAMATQOBILOV SHERALI NORMO‘MINOVICH
Meva-sabzavot eksportining iqtisodiy samaradorligi va oziq-ovqat xavfsizligiga ta’siri……………………………………………………………………………………………………665
ИНОБАТОВ АБРОР БОШЛАРОВИЧ, КИЛИЧЕВА ФАРИДА БЕШИМОВНА
Финансовые технологии (Fintech) как фактор структурной трансформации банковской системы: современные вызовы, риски и перспективы развития……………………………………………………………………………………………670
BAKHTIYOR MATKARIMOV
Taking into account the educational factor in the economic development of the region (on the example of Central Asia)…………………………………………………………681
SAYFULLAYEVA MAXSUMA JUMADILLO QIZI, MAMATQOBILOV SHERALI NORMO‘MINOVICH
Oziq-ovqat xavfsizligida ishlab chiqarish samaradorligi………………………………687

DEXKANOVA SHAXLOXON SAGDIYEVNA
Sabzavotchilik tarmog‘ining oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlashdagi o‘rni va ularda daromadlar shakllanishining nazariy asoslari……………………………….....693
TADJIYEV ABDUSAME ABDUHAMIDOVICH
Qishloq xo‘jaligida fermerlarning vaqt afzalliklari: kvazi-giperbolik yondashuv…………………………………………………………………………………….703
BOLTAYEV NAZARBEK NARZULLAYEVICH, BAXRIDDINOV ASROR RAXMATOVICH
Agrosanoat majmuasida intellektual mulkdan foydalanish tizimini rivojlantirish……………………………………………………………………………......708
QUDIRATOV ERALI SHERALI O‘G‘LI
Yaylov yerlaridan foydalanish tizimini modernizatsiya qilishda tashkiliy-institutsional o‘zgarishlar tahlili……………………………………………………….....715
QODIROV JASURBEK SHAROFITDINOVICH
Temir yo‘l transporti DXSH loyihalarida alohida hisob siyosati: O‘zbekiston empirik tadqiqoti……………………………………………………………………………..726
TOHIROVA FIRUZABONU UMIDJON QIZI
Abdurauf Fitratning tadbirkorlik, hunarmandchilik va xususiy mulk haqidagi g’oyalari hamda ularning kichik biznesni rivojlantirishdagi o‘rni……………..…..739
BERDIMURATOV KUANISHBAY GENJEBAEVICH
O‘zbekistonda asalarichilik mahsulotlarining ishlab chiqarilishi va eksport salohiyati: iqtisodiy va sog‘liqni saqlash aspektlari…...……………………………….746
SHODIYEV MURODJON BAKIROVICH
Asalarichilik tarmog‘ida hosildorlikka ta’sir etuvchi omillar va ularni modellashtirish…………………………………………………………………………….752

QISHLOQ XO‘JALIGI FANLARI

XUDAYQULOV JONIBEK BOZAROVICH, ALISHEROV XASAN ALISHER O‘G‘LI
Dunyo mamlakatlari va O‘zbekistonda sholi uchun maqbul o‘tmishdosh ekin turlari……………………………………………………………………………………….760
DJUMAYEV SHUKUR BABAKULOVICH, OCHILDIYEV NAJMIDDIN NARBAYEVICH, DJUMAYEV SANJAR SHUKUROVICH, BOZOROVA DILYAYRA O‘TKIROVNA
G‘o‘zaning yangi tizmalari tolasi texnologik ko‘rsatkichlari: afzalliklari va kamchiliklari………………………………………………………………………………...765

TADJIEV MARDONKUL, DJURAEV BAYNIYAZ CHORIEVICH, BEGIMQULOV BEKZOD O‘ROLOVICH, DJURAEV JONIBEK BAYNIYAZOVICH
Kuzgi bug‘doy va takroriy ekinlarning o‘sishi, rivojlanishi va hosildorligi……..774

MAXMUDOVA SHAXNOZA ABDUFATTAXOVNA, OXUNOVA SURAYYO XUSANBOY QIZI
Moshda qandalalar va ularni miqdorini boshqarishda kimyoviy vositalarni qo‘llash samaradorligi……………………………………………………………………………779

MALIKOV AZIM NE’MATOVICH, PARMONOVA ADIBA DAVLAT QIZI, EVATOV G‘IYOSJON HAMZA O‘G‘LI
O‘g‘itlash miqdorlarini uzumning Xindogni va Muskat vengerskiy navlari hosilli novdalarining rivojlanishiga ta’siri…………………………………………………….....785

TADJIEV MARDONQUL, BEGIMQULOV BEKZOD O‘ROLOVICH, KURBANOVA GUBAXOR ABDUSATTAROVNA, DJURAEV JONIBEK BAYNIYAZOVICH
Yangi istiqbolli ingichka tolali g‘o‘za navlari va genofond namunalarining qimmatli xo‘jalik belgilari hamda abiotik omillarga bardoshliligi…………………....789

AXMEDOVA MASHXURA AZAD QIZI
Xorazm viloyatida dehqonchilik tarmoqlarininng hududiy ixtisoslashuvi………794

BOLTAYEV BOTIR SAFAROVICH, SALOHIDDINOVA RUHSHONA NASRIDDIN QIZI
Termitlardan ehtiyot bo‘ling…………………………………………………………......800

OCHILDIYEV NAJMIDDIN NARBAYEVICH, CHORIYEVA YULDUZ PANJIYEVNA, XUSANOV FARXOD XURRAMOVICH, MUSTOFOQULOV ABROR ALISHER O‘G‘LI
Gossypium Hirsutum L. turiga mansub “Itpiti-101” g‘o‘za navining urug‘ ko‘paytirish (0,70 ga) ko‘chatzoridagi nav tozaligi va samaradorlik ko‘rsatkichlari………………………………………………………………………………….806

SHUKRULLAYEVA MUNISA SHAVKATOVNA
Iqlim o‘zgarishi sharoitida mevali bog‘ zararkunandalarining rivojlanish hususiyatlari…………………………………………………………………………………811

IRGASHEVA NILUFAR RIXSIMOVNA, MAXMUDOV MUROD SHUHRAT O‘G‘LI, QOSIMOVA LOLA HAMID QIZI
Soya ekini zararkunandalarining tabiiy kushandalari tur tarkibi va uchrash darajasi…………………………………………………………………………………………..817

SOLIYEV NEMATJON ERKINJON O‘G‘LI, KARIMOVA GULSEVAR ERKINJON QIZI
+Plumeria rubra o‘simligining ahamiyati va uni ko‘paytirish………………….…..823

IQTISODIYOTGA INVESTITSIYALAR JALB ETISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH (MAXSUS IQTISODIY ZONALAR MISOLIDA)

XAITBAYEVA DILOBAR ZAXIDOVNA
Toshkent davlat agrar universiteti
Buxgalteriya hisobi, tahlil va audit
kafedrasi katta oʻqituvchisi
E-mail: dilobarxaytboyeva@gmail.com

Annotatsiya. Oʻzbekiston iqtisodiyoti barqaror rivojlanishi va global bozor sharoitida raqobatbardoshligini taʼminlash uchun investitsiyalar hajmini koʻpaytirish strategik ahamiyatga ega. Shu jarayonda Maxsus iqtisodiy zonalar (MIZ) alohida rol oʻynaydi, chunki ular xorijiy kapital oqimini ragʻbatlantirish, ishlab chiqarish tuzilmasini modernizatsiya qilish va hududiy iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirish uchun qulay platforma vazifasini bajaradi.Investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlarini takomillashtirish masalasi, xususan, Maxsus iqtisodiy zonalar (MIZ) misolida, xalqaro ilmiy doirada keng oʻrganilgan boʻlib, turli yondashuvlar orqali ularning samaradorligi tahlil qilingan. investitsiyalarni jalb qilishnid prognozni takomillashtirishga boʻyicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.
Kalit soʻzlar: Maxsus iqtisodiy zonalar (MIZ) investitsiya, investitsiya loyiha,xorijiy investitsiyalar, investitsiyalarni moliyalashtirish.

Аннотация. Для обеспечения устойчивого развития экономики Узбекистана и повышения её конкурентоспособности в условиях глобального рынка стратегическое значение имеет увеличение объёмов инвестиций. В этом процессе особую роль играют специальные экономические зоны (СЭЗ), поскольку они служат благоприятной платформой для стимулирования притока иностранного капитала, модернизации производственной структуры и ускорения регионального экономического развития.Вопрос совершенствования механизмов привлечения инвестиций, в частности на примере специальных экономических зон (СЭЗ), широко изучается в международных научных кругах, а их эффективность анализируется с использованием различных подходов. Разработаны предложения и рекомендации по совершенствованию прогнозирования привлечения инвестиций.
Ключевые слова: Специальные экономические зоны (СЭЗ), иностранные инвестиции аграрный сектор, финансирование, инвестиционный проект, прямые иностранные инвестиции.

Abstract. Increasing the volume of investments is of strategic importance for ensuring the sustainable development of Uzbekistan's economy and strengthening its competitiveness in the global market environment. In this process, Special Economic Zones (SEZs) play a significant role, as they serve as a favorable platform for stimulating the inflow of foreign capital, modernizing the production structure, and accelerating regional economic development.The issue of improving investment attraction mechanisms, particularly in the case of Special Economic Zones (SEZs), has been widely studied in international scientific circles, and their effectiveness has been analyzed through various approaches. Proposals and recommendations have been developed for improving the forecasting of investment attraction.
Keywords: Special Economic Zones (SEZs), foreign investments agricultural sector, financing, investment project, foreign direct investment.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotining rivojlanishi va barqaror oʻsishi uchun investitsiyalarni jalb etishning oʻrni katta. Har bir davlat uchun iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, yangi texnologiyalarni joriy etish va raqobatbardoshlikni oshirish uchun investitsiyalar muhim resurs sifatida qaraladi. Maxsus iqtisodiy zonalar (MIZ)

ushbu jarayonda alohida ahamiyatga ega, chunki ular maxsus soliq imtiyozlari, yengilliklar va tartibga solish orqali sarmoyalarni jalb etishning samarali vositasidir. MIZlarning jahon iqtisodiyotidagi oʻrni hamda ularning mamlakat iqtisodiyotlarini diversifikatsiyalashdagi roli global miqyosda tobora ortib bormoqda. Jahon banki maʼlumotlariga koʻra, dunyoda 3500–4000 ta maxsus iqtisodiy zonalar mavjud boʻlib, ular global eksportning taxminan 30–40 % ini taʼminlab, jahon iqtisodiyotida muhim ulushga ega hisoblanadi[13]. Shu bilan birga, Maxsus iqtisodiy zonalar nafaqat xalqaro savdo va iqtisodiy integratsiyaning rivojlanishiga, balki yangi ish oʻrinlari yaratish va ijtimoiy barqarorlikni taʼminlashga ham xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb etish, investitsion muhitni rivojlantirish va maxsus iqtisodiy zonalar orqali iqtisodiy oʻsishga erishish masalalari boʻyicha iqtisodchi-olimlardan S.G.Ter-Martirosyan[9], Danilov[10], R.X.Karlibaeva[11], J.Umirzoqov.[12] ushbu olimlar oʻz tadqiqotlarida investitsiyalarning iqtisodiy oʻsishdagi oʻrni, chet el investitsiyalarini jalb etish strategiyalari, institutsional muhitning roli va Maxsus iqtisodiy zonalarning iqtisodiy tizimdagi funksiyalarini keng koʻlamda tahlil qilganlar. Shuningdek, soʻnggi yillarda Oʻzbekistonda maxsus iqtisodiy zonalarning samaradorligini oshirish, ularga xorijiy investitsiyalarni jalb etish, raqobatbardosh investitsiya muhitini yaratish, soliq va bojxona imtiyozlari orqali investorlarni ragʻbatlantirish borasida qator amaliy va ilmiy izlanishlar olib borilgan. Biroq, maxsus iqtisodiy zonalar misolida investitsiyalarni jalb etishning kompleks mexanizmlarini chuqur tahlil qilish, ularni xalqaro tajriba asosida takomillashtirish hamda zamonaviy yondashuvlar asosida milliy model ishlab chiqish masalalari hali toʻliq oʻrganilmagan.

TADQIQOTNING USULLARI

Tadqiqot jarayonida ilmiy abstraksiya, tahlil va sintez, guruhlash va taqqoslash usullari kabi umumiy ilmiy usullardan foydalanildi. Shuningdek, mantiqiy va grafik usullar, moliyaviy tahlil va ekonometrik modellashtirish usullari, statistika va matematik-ekonometrik tahlil kabi usullar qoʻllanilgan.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat:

“institutsional-integrativ investitsiya” modeli natijasida davlat, biznes va ilmiy muassasalar oʻrtasidagi hamkorlik kuchayib, investitsiya loyihalarining samaradorligi va innovatsion salohiyatini oshirish boʻyicha tavsiyalar asosida takomillashtirilgan;

maxsus iqtisodiy zonalarda yer uchastkalari onlayn auksionga kamida 10 yil ijara muddati bilan, investitsiya majburiyatlari bajarilgandan soʻng xususiylashtirish yoki ijara muddatini uzaytirish sharti bilan chiqarish taklifi ishlab chiqilgan;

maxsus iqtisodiy zonalar oʻrtasida imtiyoz va preferensiyalarini qoʻllashda hudud xususiyati va imkoniyatidan kelib chiqib hududiy koeffitsiyentlarni joriy

etish orqali investitsiyalarni jalb etish mexanizmlarini takomillashtirish taklifi asoslangan;

O‘zbekiston Respublikasi hududlarida maxsus iqtisodiy zonalarga investisiyalarni jalb qilishning 2030 -yilgacha bo‘lgan davrdagi rivojlanishning prognoz ko‘rsatkichlari ishlab chiqilgan.

TAHLILLAR VA NATIJALAR

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-2026 yillarga mo‘ljallangan “Yangi O‘zbekiston” taraqqiyot strategiyasida iqtisodiyotning barqaror o‘sishini ta’minlash, sanoatni modernizatsiya qilish va investitsiyalarni jalb etishning samarali mexanizmlarini yaratish alohida urg‘u berilgan. Strategiyada maxsus iqtisodiy zonalar tizimini rivojlantirish va ularning imkoniyatlaridan to‘liq foydalanish, shu jumladan soliq imtiyozlari, bojxona yengilliklari va boshqaruv tizimining soddalashtirilishi orqali xalqaro investitsiyalarni jalb etish ko‘zda tutilgan. Maxsus iqtisodiy zonalar (MIZ) ushbu jarayonda alohida ahamiyatga ega, chunki ular maxsus soliq imtiyozlari, yengilliklar va tartibga solish orqali sarmoyalarni jalb etishning samarali vositasidir.

Institutsional-integrativ yondashuv investitsiya jarayonida nafaqat pul, balki institutlar o‘rtasidagi mustahkam munosabatlar, qoidalar va strategiyalarni ham hisobga olish imkonini beradi. Bu esa investitsiya loyihalarining muvaffaqiyatini oshiradi, xavflarni kamaytiradi va iqtisodiy rivojlanishni ta’minlaydi. Ya’ni, bu model investitsiya jarayonini chuqurroq va ko‘pqirrali tushunishga yordam berib, amaliyotda samarali investitsiya siyosati yaratish uchun muhimdir.

1-jadval

“Institutsional-integrativ investitsiya” modelining tarkibiy qismlari, amalga oshirish mexanizmlari va kutiladigan natijalar

Model tarkibiy qismi	Agentlik amaliyotida tatbiq etish mexanizmi	Kutiladigan natija	Kuzatuv ko‘rsatkichlari (mezonlar)
Institutsional boshqaruv va muvofiqlashtirish	Vakolat va mas’uliyat doirasini aniq belgilash, idoralararo o‘zaro hamkorlik tartibini mustahkamlash, ijro intizomini nazorat qilish mexanizmini joriy etish	Kelishuvlar izchil yuritiladi, mas’uliyat tarqoqligi kamayadi, qarorlar qabul qilish jarayoni barqarorlashadi	Topshiriqlarni belgilangan muddatda bajarish ulushi, kechikkan topshiriqlar soni, muvofiqlashtirishga qayta murojaatlar ulushi
Jarayonlarni me’yorlashtirish va xizmat sifati	Investorga xizmat ko‘rsatish bo‘yicha takrorlanuvchi amallarni yagona tartib-taomillar asosida yuritish, hujjat shakllari va talablarini birxillashtirish	Xizmat ko‘rsatish sifati barqarorlashadi, ish yuritishda turlicha yondashuvlar qisqaradi, natija “shaxsga bog‘liq”likdan holi bo‘ladi	Me’yoriy muddatlarga rioya etish ulushi, hujjatlarning to‘liqlik darajasi, qayta ishlashga qaytgan hujjatlar ulushi
Yagona ma’lumotlar konturi va hisob yuritish	Investorlar bo‘yicha reyestr yuritish, loyihalar holatini muntazam qayd etish, uchrashuvlar va topshiriqlar bo‘yicha yagona ro‘yxat shakllantirish	Axborot tarqoqligi kamayadi, ma’lumotning dolzarbligi oshadi, tayyorgarlik ishlari tezlashadi	Ma’lumotlarni yangilash muntazamligi, reyestrdagi majburiy maydonlarning to‘ldirilish ulushi, holati noaniq qolgan ishlanmalar soni

Hamkorlikni integratsiyalash va ekspert qo‘llovi	Davlat organlari, biznes vakillari hamda ilmiy-ekspert muassasalari bilan ishni muvofiqlashtirilgan tartibda yo‘lga qo‘yish, loyiha hujjatlarida ekspert baholashni qo‘llash	Loyiha tayyorlash sifati oshadi, texnologik asoslanganlik kuchayadi, innovatsion tarkibning ulushi ortadi	Ekspert xulosasidan o‘tgan loyihalar ulushi, taklif etilgan texnologik echimlar soni, qayta ko‘rib chiqishga yuborilgan loyihalar ulushi
Muammolarni bartaraf etish va eskalatsiya tartibi	Muammo yuzaga kelganda mas’ul shaxsni belgilash, bosqichma-bosqich ko‘rib chiqish va yuqori darajaga olib chiqish tartibini rasmiylashtirish, natijani qayd etish	Jarayon “tiqilib qolishi” holatlari qisqaradi, muammolar tezroq bartaraf etiladi, kelishuvlar prognoz qilinadigan bo‘ladi	Muammoni ko‘rib chiqish muddati, bir muammo bo‘yicha takroriy murojaatlar soni, muammolarni belgilangan tartibda yopish ulushi
Portfel asosida boshqaruv va ustuvorlikni belgilash	Investorlar va loyihalar portfelini muntazam ko‘rib chiqish, ustuvor yo‘nalishlar bo‘yicha resurslarni asosli taqsimlash, holat bo‘yicha yagona hisobot tartibini yo‘lga qo‘yish	Resurslar aniq ustuvorliklarga yo‘naltiriladi, boshqaruv qarorlari tezlashadi, umumiy natijadorlik oshadi	Ustuvor loyihalar ulushi, faol ishlanmalar dinamikasi, portfel bo‘yicha belgilangan muddatlarda hisobot taqdim etish ulushi

Institutsional-integrativ investitsiya — bu iqtisodiy sub’ektlar (institutlar) tomonidan investitsiya jarayonida ularning maqsadlari, resurslari, strategiyalari va tashqi muhit omillari o‘zaro integratsiyalangan holda amalga oshiriladigan investitsiya faoliyatidir. Bu modelda investitsiya nafaqat moliyaviy kirish, balki institutsional munosabatlar, boshqaruv mexanizmlari va hamkorlik aloqalari bilan birgalikda ko‘rib chiqiladi. Institutsional-integrativ investitsiya modeli investitsiya jarayonini institutsional muhit va institutlar o‘rtasidagi hamkorlikka asoslab, uning samaradorligi va barqarorligini oshiradi. Hozirgi zamonaviy iqtisodiyot sharoitida bu yondashuv investitsiyalarni to‘liq va kompleks tarzda boshqarish uchun zarur va muhim hisoblanadi. (1-jadval).

Modelning amaliy yo‘nalishi O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi huzuridagi Xorijiy investitsiyalarni jalb etish agentlik faoliyatida takrorlanuvchi operatsiyalarni standartlashtirish orqali namoyon bo‘ladi. Bunda maqsad qog‘ozbozlikni ko‘paytirish emas, balki investor bilan ishlash sifatini barqarorlashtirish va xizmat ko‘rsatish natijasini shaxsga bog‘liqlikdan chiqarishdir. “Institutsional-integrativ investitsiya” modeli natijasida davlat, biznes va ilmiy muassasalar o‘rtasidagi hamkorlik kuchayib, investitsiya loyihalarining samaradorligi va innovatsion salohiyatini oshairish bo‘yicha taklifdan Agentlik faoliyatini strategik rivojlantirish bo‘yicha “Yo‘1 xaritasi”ni ishlab chiqishda foydalanilgan. Mazkur taklifning amaliyotga joriy etilishi natijasida investitsiya loyihalarining samaradorligini 15-20 foizga oshirish imkoni yaratilgan.

Maxsus iqtisodiy zonalarda yer uchastkalari onlayn auksionga kamida 10 yil ijara muddati bilan, investitsiya majburiyatlari bajarilgandan so‘ng xususiylashtirish yoki ijara muddatini uzaytirish sharti bilan chiqarish taklifi. Ushbu taklifdan “Maxsus iqtisodiy zonalar to‘g’risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuniga maxsus iqtisodiy zonalar faoliyatini muvofiqlashtirish va boshqarish

tizimini soddalashtirishga oid oʻzgartirish va qoʻshimchalar kiritishda foydalanilgan.

2-jadvalda maxsus iqtisodiy zonalardagi yer uchastkalarini investitsiyalarga ajratish mexanizmlari haqida batafsil tavsiflar keltirilgan. Ushbu mexanizmlar, investitsiya jarayonining har bir bosqichida amalga oshirilishi zarur boʻlgan amaliy choralar, mas'ul tomonlar va majburiyatlarni aniq belgilashga qaratilgan. Maxsus iqtisodiy zonalarda yer uchastkalarini ajratish jarayoni avvalambor, huquqiy asoslar, shartnoma tuzish va investitsiyalarning amalga oshirilishiga oid umumiy tartibni tashkil etadi. Bu bosqichda davlat organlari, maxsus iqtisodiy zona direktorlari va soliq organlari kabi mas'ul tomonlar investitsiya jarayonini nazorat qilish va tartibga solish vazifasini bajaradi. Natijada, Maxsus iqtisodiy zonalariga investitsiyalarni jalb etish mexanizmi takomillashtirilgan.

2-jadval

Maxsus iqtisodiy zonalarda yer uchastkalarini investitsiya majburiyatlari bajarilgandan soʻng xususiylashtirish mexanizmi

Bosqich	Amaliyotdagi harakatlar	Mas'ul tomonlar	Ijro muddati / shartlari	Nazorat va sanksiyalar
1. Yer uchastkasini auksionga chiqarish e'lonlari	Yer uchastkalari maxsus iqtisodiy zona direktoriyasi yoki MIZ / sanoat zona boshqaruvi tomonidan elektron onlayn-auksion platformasiga qoʻyiladi. E'londa ijara muddati, investitsiya majburiyatlari, ehtimoliy xususiylashtirish yoki ijara muddatini uzaytirish imkoniyati kabi shartlar aniq koʻrsatilishi kerak.	MIZ direktoriyasi; Hududiy hokimiyatlar	E'lon berilgandan keyin ma'lum vaqt (masalan, 15–30 kun) ishtirokchilar ilova qilish uchun.	E'lon shartlariga rioya qilish; auksion jarayoni ochiq va raqobatbardosh boʻlishi shart
2. Auksion ishtirokchilari tomonidan takliflar taqdim etilishi	Qonuniy shaxslar yoki korxonalar ishtirok etishi mumkin. Ular ijara tarqatilishining boshlanish narxi, ijara haqi, investitsiya miqdori va muddati boʻyicha taklif berishadi.	Investorlar; advokat yoki yuristlar yordami bilan murojaat qiluvchilar	Takliflar suratlarida barcha shartlar berilgan boʻlishi; sun'iy toʻsiqlar boʻlmasligi	Tasdiqlovchi komissiya auksion natijalarini tekshirib, talablarga mosligini baholaydi
3. Tanlangan ishtirokchi bilan shartnoma tuzish	Auksion gʻolibiga ijara shartnomasi tuziladi. Shartnomada: ijara muddati - kamida 10 yil investitsiya majburiyatlari (miqdori, loyihalar turi, muhlatlari) ijarani uzaytirish yoki uchastkani xususiylashtirish sharti infratuzilma maxsusligi soliq, bojxona va boshqa imtiyozlar	MIZ direktoriyasi; davlat-xususiy sheriklik boʻyicha vakolatli organlar; investor	Shartnoma imzolanishidan soʻng shartlarda belgilangan muddatlarda harakatlanishi zarur (masalan, 5 yil davomida investitsiya majburiyati bajarilishi)	Agar majburiyat buzilsa, ijara bekor qilinishi yoki shartnomada koʻrsatilgan jazo choralari qoʻllanilishi mumkin
4. Investitsiya majburiyatlarini bajarish davri	Investor belgilangan muddatlarda: proyekt qoʻrilishi va ishga tushirilishi belgilangan ish oʻrinlari yaratilgan boʻlishi eksport yoki mahsulot hajmlari, yoki boshqa shartlar - agar shartnomada bunday boʻlsa infratuzilma kerak boʻlsa uni qurishi yoki ta'minlashi	Investor; MIZ direktoriyasi; mahalliy hokimiyatlar	Masalan, birinchi 3–5 yil ichida majburiyatlarning muhim qismi bajarilishi (misol uchun, asosiy infratuzilma, zavod qurushi, ishga tushirish)	Shartnoma boʻyicha monitoring qilinadi; kunidagi hisobotlar va tekshiruvlar oʻtkazilishi kerak

5. Xususiylashtirish yoki ijara muddatini uzaytirish imkoniyati	Agar investitsiya majburiyatlari toʻliq bajarilsa, ijara muddati uzaytirilishi yoki yer uchastkasi xususiylashtirilishi mumkin boʻladi. Xususiylashtirish tarifi va shartlari oldindan belgilangan boʻlishi kerak.	Maxsus iqtisodiy zona direktoriyasi, davlat mulkini boshqaruv organi, soliq va huquqiy organlar	Uzaytirish yoki xususiylashtirish uchun ariza, loyihaning baholangan natijalari, iqtisodiy samaradorlik asosiy shartlar boʻlishi kerak	Qonuniy ravishda tekshirishlar; davlat auditlari; davlat kafolatlari va yuridik hujjatlar boʻyicha xavflarning mavjudligi tekshiriladi
6. Nazorat, monitoring va sanksiyalar	Yer uchastkalaridan foydalanish, investitsiyasi, ijara toʻlovlari va shartnomadagi barcha majburiyatlarga rioya qilinishini tahlil qilish. Agar shartnomada koʻrsatilgan majburiyatlar bajarilmasa, yer uchastkasi davlatga qaytariladi yoki yangi auksionga chiqariladi.	MIZ direktoriyasi; mahalliy hokimiyat; davlat nazorat organlari (adliya, soliq, oʻz boʻyicha)	Nazorat davriylikda - har yil, yarim yilda bir tekshiruv Shartnomadagi shartlar buzilsa - belgilangan muddatlar davomida sanksiyalar qoʻllanishi	Sanksiyalar: ijara bekor qilinishi, jarima, soliq va bojxona imtiyozlarini yoʻqotish, yer uchastkasi qayta auksionga chiqarilishi

Manba: muallif ishlanmasi.

Maxsus iqtisodiy zonalar oʻrtasida imtiyoz va preferensiyalarini qoʻllashda hudud xususiyati va imkoniyatidan kelib chiqib hududiy koeffitsiyentlarni joriy etish orqali investitsiyalarni jalb etish mexanizmlarini takomillashtirish taklifi asoslangan. Hududiy koeffitsientlarni joriy etish — MIZlarda imtiyoz va preferensiyalarni hududning iqtisodiy va ijtimoiy sharoitlariga moslashtirish orqali investitsiyalarni maqsadli jalb qilish hamda barqaror va teng iqtisodiy rivojlanishni ta’minlashga qaratilgan ilmiy yangilik boʻlib, bu orqali Oʻzbekistonda iqtisodiy zonalar faoliyatining samaradorligi sezilarli darajada oshadi (3-jadval).

3-jadval

Hududiy koeffitsientlardan foydalanish asosida soliq imtiyozlarini differensiallashtirish mexanizmi

Hududiy rivojlanish darajasi	Hududiy koeffitsient diapazoni	Hudud tavsifi	Bazaviy soliq imtiyozi %	Koeffitsient asosida shakllangan soliq imtiyozi%	Imtiyozlarning iqtisodiy faollikka ta’siri	Kutilayotgan iqtisodiy samara
Yuqori rivojlangan hududlar	0,8	Rivojlangan infratuzilma, yuqori investitsion jozibadorlik, etarli bozor va kadrlar salohiyati mavjud hududlar	10	8	Preferensiyalar hajmining qisqarishi resurslardan samarali foydalanishni ragʻbatlantiradi	Iqtisodiy faollikning 5–7% ga oshishi
Oʻrtacha rivojlangan hududlar	1,0	Iqtisodiy rivojlanish darajasi oʻrtacha, infratuzilma va bozor imkoniyatlari muvozanatlashgan hududlar	10	10	Bazaviy imtiyozlar investitsiyalarni barqaror qoʻllab-quvvatlaydi	Iqtisodiy faollikning 7–10% ga oshishi
Past rivojlangan hududlar	1,2	Iqtisodiy rivojlanish darajasi past, infratuzilma cheklangan, investitsion faollik sust hududlar	10	12	Kuchaytirilgan preferensiyalar investitsiyalar va tadbirkorlikni ragʻbatlantiradi	Iqtisodiy faollikning 10–15% ga oshishi

3-jadval hududiy koeffitsientlardan foydalanish orqali soliq imtiyozlarini differensiallashtirish mexanizmini ifodalaydi. Hududiy koeffitsient 0.8 dan 1.2 gacha boʻlishi mumkin,0.8 — iqtisodiy rivojlanishi yuqori boʻlgan infrastruktura va imkoniyatlari yaxshi hududlarda imtiyozlar miqdori kamaytiriladi (yaʼni kamroq preferensiyalar beriladi).1.0 — oʻrtacha darajadagi hududlar uchun bazaviy imtiyozlar miqdori.1.2 — orqa qolgan, iqtisodiy rivojlanish darajasi past boʻlgan hududlar uchun imtiyozlar maksimal darajada oshiriladi. Hududiy koeffitsientlarning 0.8–1.2 oraligʻida belgilanishi hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasini hisobga olgan holda davlat tomonidan beriladigan imtiyozlarning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.Natijada, hududiy koeffitsiyent 0.8 dan 1.2 gacha boʻlgan holatda iqtisodiy faollik 5-15 foizga oshishi kuzatilgan.

Oʻzbekiston Respublikasi hududlarida maxsus iqtisodiy zonalarga investisiyalarni jalb qilishning 2030-yilgacha boʻlgan davrdagi rivojlanishning prognoz koʻrsatkichlari Oʻzbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi tomonidan Oʻzbekiston iqtisodiyotini uzoq muddatli rivojlantirish staregiyasini amalga oshirishning xuquqiy asoslarini takomillashtirishga oid qonun ijodkorligi faoliyatida foydalanilgan. Xususan, MIZlarda ushbu omillarning uygʻunlashtirilishi investitsiya oqimlarini koʻpaytirish bilan birga, eksport salohiyatini kengaytirish va yangi ish oʻrinlari yaratish imkonini beradi[14]. Mazkur jarayonni chuqurroq oʻrganish uchun ilmiy adabiyotlarda koʻpincha ekonometrik modellar qoʻllaniladi. Bunda asosiy maqsad – investitsiyalar hajmini aniqlovchi oʼzgaruvchilarni oʻzaro bogʻliqlikda tahlil qilish va kelgusi davr uchun prognozlashdir.

Bizning fikrimizcha, Oʻzbekiston sharoitida ham MIZlarning samaradorligini oʻrganishda sintetik nazorat metodologiyasi va boshqa ilgʻor econometrik usullarni qoʻllash katta ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Chunki ilmiy tadqiqotlarga asosan, bunday metodlar orqali investitsion oqimlarni aniqroq oʻlchash, hududlar boʻyicha solishtirish va investitsion siyosatning samaradorligini baholash mumkin boʻladi. Natijada, faqat MIZlarning mavjud natijalarini emas, balki ularning potensial taʼsirini ham prognoz qilish imkoniyati yaratiladi. Ekonometrik model boʻyicha barcha oʻzgaruvchilar ifodalangan (4-jadval).

4-jadval

Ekonometrik model boʻyicha oʻzgaruvchilarining tasnifi

№	Oʻzgaruvchilar nomi	Tasnifi	Logorifmik qiymati
1	Iqtisodiyotga jalb qilingan investitsiyalar	Natijaviy oʻzgaruvchi	***Ln_inv***
2	MIZ soni	Mustaqil oʻzgaruvchi	***ln_MIZ***
3	MIZ korxonalar soni	Mustaqil oʻzgaruvchi	***ln_KS***
4	MIZ sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish	Mustaqil oʻzgaruvchi	***ln_SMH***
5	MIZ eksport hajmi	Mustaqil oʻzgaruvchi	***ln_eks***

2023-2024 yillardagi keskin oʻsish Oʻzbekiston MIZlarida xorijiy va mahalliy sarmoyadorlar uchun qulay muhit yaratilgani, tartib-taomillar soddalashtirilgani va biznes yuritish sharoitlari yaxshilangani bilan izohlanadi.

Bu esa uzoq muddatda MIZlarning iqtisodiyotni modernizatsiya qilish va barqaror oʻsishni ta’minlashdagi strategik rolini yanada kuchaytiradi.

5-jadval

Iqtisodiyotga jalb qilingan investitsiyalarning MIZ ta’siridagi oʻzgarish prognozlari

№	Yil	Iqtisodiyotga jalb qilingan investitsiya, mlrd som	MIZ soni, ta	MIZ korxonalar soni, ta	MIZ sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish, mlrd so’m	MIZ investitsiya	MIZ eksport, mlrd so’m
1	**2025**	498125.84	21	856	48454.92	7318.02	76256.5
2	**2026**	555901.01	22	933	55454.57	8084.01	90037.8
3	**2027**	613676.17	22	1010	62454.21	8850.00	103819.2
4	**2028**	671451.34	24	1087	69453.86	9615.93	117600.3
5	**2029**	729226.50	27	1164	76453.50	10381.98	131382.8
6	**2030**	787001.67	28	1241	83453.15	11147.96	145163.0

Manba: Muallif tomonidan mustaqil ishlab chiqilgan.

Prognoz natijalariga koʻra, 2025–2030 yillarda Oʻzbekistonda iqtisodiyotga jalb qilinadigan investitsiyalar hajmi sezilarli darajada oʻsishi kutilmoqda: 2025-yildagi 498,1 trillion soʻmdan 2030-yilda 787,0 trillion soʻmga yetishi prognoz qilinmoqda. Shu davrda Maxsus iqtisodiy zonalar (MIZ) soni 21 tadan 28 taga koʻpayadi, bu esa mamlakat investitsion siyosatida MIZlarni rivojlantirish muhim yoʻnalish sifatida koʻrilayotganini koʻrsatadi. Bizning fikrimizcha, MIZlar sonining muntazam ortib borishi, avvalo, xorijiy va mahalliy investorlar uchun barqaror huquqiy-institutsional sharoit yaratilishini, shuningdek, hududiy iqtisodiy faollikni oshirishga qaratilgan siyosatning natijasini anglatadi.MIZ korxonalarining soni prognoz davrida 856 tadan 1241 tagacha koʻpayishi kutilmoqda, ya’ni deyarli 1,5 barobar oʻsish. Shu bilan birga, MIZlarda ishlab chiqariladigan sanoat mahsulotlari hajmi 2025-yildagi 48,5 trillion soʻmdan 2030-yilda 83,4 trillion soʻmgacha oʻsishi kutilmoqda. Bu esa MIZlarning nafaqat investitsiyalarni jalb qilish, balki ichki ishlab chiqarishning kengayishida ham muhim drayverga aylanayotganini koʻrsatadi. Ilmiy tadqiqotlarga asosan, bunday oʻsish MIZlarda ishlab chiqarish klasterlarining shakllanishi, ilgʻor texnologiyalarni jalb etish va eksportbop mahsulotlar ulushining oshishi bilan chambarchas bogʻliqdir.

Prognoz natijalari shuni koʻrsatadiki, MIZlar investitsion faoliyatda eksport yoʻnaltirilgan modelni kuchaytiradi. 2025-yilda MIZlardan eksport hajmi 76,2 trillion soʻmni tashkil etishi kutilsa, 2030-yilda bu koʻrsatkich 145,1 trillion soʻmga yetadi. Bu deyarli ikki barobar oʻsishni anglatadi. Bizning fikrimizcha, eksport salohiyatining ortishi Oʻzbekistonning xalqaro bozorga integratsiyalashuvini jadallashtirib, MIZlarni strategik iqtisodiy oʻsish nuqtalariga aylantiradi. Shuningdek, prognozlangan natijalar MIZlarning mamlakatning umumiy iqtisodiy barqarorligi va tashqi savdo balansini yaxshilashda muhim omil boʻlishini koʻrsatmoqda.

XULOSA

Oʻzbekiston xorijiy sarmoyadorlar uchun katta salohiyatga ega. Mazkur sohani rivojlantirishda toʻgʻridan-toʻgʻri xorijiy investitsiyalar ahamiyatli boʻlib, ular orqali infratuzilmani yaxshilash, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish mumkin. Hukumatning investorlar uchun qulay muhit yaratishi va strategik hamkorlikni kengaytirishi mamlakatning iqtisodiy salohiyatini toʻliq amalga oshirish ustuvor yoʻnalishi hisoblanishi bois, ushbu mexanizmni takomillashtirish maqsadida quyidagi tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir.

1. Maxsus iqtisodiy zonalar iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishda samarali vosita sifatida namoyon boʻlmoqda. Ularning investitsiya muhitini yaxshilash, soliq va bojxona imtiyozlarini taqdim etish hamda infratuzilmani rivojlantirish orqali chet el va mahalliy investorlarga qulay shart-sharoit yaratishi mamlakat iqtisodiyotining barqaror oʻsishiga sezilarli hissa qoʻshmoqda.

2. Investitsiyalarni jalb etish mexanizmlarining samaradorligini oshirish uchun maxsus iqtisodiy zonalarda institutsional va huquqiy bazani takomillashtirish zarur. Bu borada investorlarga boʻlgan ishonchni oshirish, murakkab ma'muriy toʻsiqlarni kamaytirish hamda investitsiya himoyasini ta’minlash muhim ahamiyat kasb etadi.

3. Maxsus iqtisodiy zonalarda investitsiya faoliyatini ragʻbatlantirishda fiskal va moliyaviy stimullarni yanada diversifikatsiya qilish zarur. Soliq imtiyozlari, subsidiyalar, investitsiya kreditlari va grantlar tizimini takomillashtirish orqali investitsiya oqimlarini koʻpaytirish mumkin.

4. Investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlarini takomillashtirishda innovatsion yondashuvlar va raqamli texnologiyalarni keng joriy etish muhimdir. Elektron investitsiya platformalari, onlayn ruxsatnomalar va investitsiya monitoringi tizimlari orqali investorlarga qulaylik yaratish, shuningdek, investitsiya jarayonlarini shaffoflashtirish imkonini beradi.

5. Maxsus iqtisodiy zonalar misolida investitsiya siyosatini milliy va mintaqaviy darajada muvofiqlashtirish zarurati aniqlanib, bu mamlakat iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Mintaqaviy investitsiya strategiyalari, hududlarning oʻziga xos imkoniyatlari va resurslaridan kelib chiqib ishlab chiqilishi kerak.

6. Maxsus iqtisodiy zonalarning investitsion salohiyatini oshirishda xususiy sektor va davlat oʻrtasida samarali hamkorlik mexanizmlari muhim rol oʻynaydi. Bu doirada davlat siyosati va investitsiya loyihalarini rejalashtirishda xususiy sektorning ehtiyojlarini hisobga olish orqali investitsion muhit yanada barqaror va jozibador boʻlishi ta’minlanadi.

7. Tadqiqotda aniqlangan investitsiya jalb etish mexanizmlarini takomillashtirish boʻyicha taklif va tavsiyalar amaliyotga joriy etilganda, maxsus iqtisodiy zonalarda investitsiyalar hajmi va sifati sezilarli darajada oshadi. Bu esa oʻz navbatida milliy iqtisodiyotning eksport salohiyatini kengaytirish, yangi ish

oʻrinlari yaratish hamda texnologik yangilanishlarni ragʻbatlantirishga imkon beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1.Oʻzbekiston Respublikasining "Maxsus iqtisodiy zonalar toʻgʻrisida" qonunga oʻzgartish va qoʻshimchalar kiritish Qonuni, 05.06.2020 yildagi OʻRQ-620-son.

2. Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Maxsus iqtisodiy zonalarda investitsiya loyihalarini qoʻllab-quvvatlashning yangi mexanizmlari haqida"gi Qarori, 30.04.2021 yildagi 785-son.

3. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining "Maxsus iqtisodiy zonalarning yangi turlarini tashkil etish va investitsiyalarni jalb etish boʻyicha qoʻshimcha chora-tadbirlar toʻgʻrisida"gi Farmoni, 15.12.2022 PF-6890-son.

4. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining "Investitsiyalarni jalb etish va Maxsus iqtisodiy zonalarning eksport salohiyatini oshirish boʻyicha dasturi toʻgʻrisida"gi Farmoni 20.09.2023 yildagi PF-7025-son.

5. Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "2025-2027 yillarda Maxsus iqtisodiy zonalarni rivojlantirish va investitsiyalarni jalb etish strategiyasi toʻgʻrisida"gi Qarori, 10.02.2025 yildagi 118-son.

6.Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 4-martdagi "Maxsus iqtisodiy va sanoat zonalari faoliyatining samaradorligini oshirish boʻyicha qoʻshimcha chora-tadbirlar toʻgʻrisida"gi PF-41-son Farmoni

7. Sh.M. Mirziyoyev. Yangi Oʻzbekiston strategiyasi Yangi Oʻzbekiston strategiyasi [Matn]. –Toshkent: "Oʻzbekiston" nashriyoti, 2021. – 464 b.

8. Shavkat Mirziyoyevning "Hozirgi zamon va Yangi Oʻzbekiston" nomli kitobi [Matn]. –Toshkent: "Oʻzbekiston" nashriyoti, 2024. – 560 b.

9. S.G.Ter-Martirosyan. Инвестиционная привлекательность и институциональные факторы свободных зон. "Мировая экономика и международные отношения", 2020, № 2, с. 60–82.

10. Danilov. Институциональные условия привлечения капитала в свободные зоны. "Социально-экономические проблемы современности", 2020,

11. Karlibaeva R.X. Hududlarda investitsion faollikning ahamiyati // «Экономический вестник Узбекистана» журнали.– Тошкент, 2010.4-сон. – Б. 44-45.

12. Umirzoqov J.Maxsus iqtisodiy zonalapda investitsiya muhiti jozibadorligini baholash metodologiyasi i.f.d (DSc) diss. avtoref. – Toshkent, 2025.

13. https://datacatalog.worldbank.org/search/dataset/0037742/special-economic-zones-sez.

14. G.T.Qarajanova. Approaches to enhancing regional economies via investment attraction through free economic zones//6 Jan 2024.

2026-yil, aprel. №4-son.

Mas'ul muharrir: Beglayev Uchqun
Musahhih: Boltayev Nurali
Sahifalovchi va dizaynerlar: Normurodov Sarvar,
Sharipov Shoxruh

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul hisoblanadi. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqolalar, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: licht-1989@mail.ru
Jurnalning telegram manzili: t.me/agrobiznes_elektronjurnal
Telefon raqami: +998939018320, +998934393000
Jurnal rasmiy sayti: https://www.agrobiznesjournal.uz

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari bo'yicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali 2023-yil 23-maydan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669225** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami:**

Manzilimiz: Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet ko'chasi, 2-uy